

bohužel nesmí ztrácet moc času. Zasunul ruce do širokých rukávů sutany a sklopil oči. Topornou francouzštinou pronesl skrznaskrz obřadnou řeč. Je známo, jak je madam laskavá. Prosí proto madam, aby lidu prokázala čest a vzala na svá bedra toto: Je nezbytné, aby byla na strmé straně Hory, tam, kde z ní směrem k moři vybíhá skalní terasa, vztyčena veliká bílá vlajka s červeným křížem a zvěstovala lodím, které nechť Bůh ve své milosti sešle, všechnu jejich tíseň. Proto také na vlajce musí být nápis ve francouzštině a angličtině: „Křesťané v nouzi! Pomoc!“ Ter-Hajkazun se uklonil, když se Julietty slavnostně otázal, zda je ochotna postarat se s pomocí ostatních žen o zhotovení takové vlajky. Julietta to slíbila, ovšem příslib to byl vlažný a netečný. Bylo pozoruhodné, že ta Francouzka jako kdyby vůbec nechápala, jaké pocty se jí dostalo, když za ní přišel Ter-Hajkazun a vznesl k ní tu prosbu. Zase už byla hluchá ke všemu, co je arménské. Když však Ter-Hajkazun nato jen lehce kývl hlavou a rychle odešel, náhle silně zneklidněla a sama našla dvě velká prostěradla, která by se dala na stroji sešít do takové veliké vlajky.

Gabriel čavuš Nurhanovi a ostatním nižším velitelům ještě jednou důtklivě připomněl, jak je nezbytné, aby všude vládla železná kázeň. Od nynějška se už nikdo nesmí bez dovolení vzdát ze stanoviště, do něhož byl odvelen. Stejně tak nelze trpět, aby muži první linie trávili noc u svých rodin v Městské kotlině. Až na výjimky, které výslovně schválí velitelé, musí přespávat všichni v bojových postaveních. Bagratjan si také vybral hlavní velitelské stanoviště, místo odevšud snadno dosažitelné. Tam že se bude každý den dvě hodiny před západem slunce odbývat denní rozkaz; dostaví se k němu velitelé jednotlivých útvarů a úseků. Při něm že Bagratjan vyslechne všechny stížnosti, oznámení a prosby, rozhodne o nápravě a vydá příkazy na další den. Tím byla organizace vojska v hrubých rysech hotova. A teď už záleželo jen na všech mužích, jak budou ochotní a přičinliví, aby také fungovala. Gabriel Bagratjan ještě jednou s mapou v ruce projednal rozčlenění na třináct jednotlivých obranných úseků. Z nich jen tři vyžadovaly početnější posádku, ostatních deset byla jen trochu větší strážní stanoviště; pro každé stačilo jedno desetičlenné družstvo anebo také jen jeho polovina. Zato jen do zákopů a skalních zátarasů v severním sedle přidělil Gabriel jako základní posádku čtyřicet družstev se dvěma sty spolehlivými puškami. Velení nad tímto důležitým úsekem se ujal sám. Jeho prvním zástupcem byl čavuš Nurhan, jemuž bylo svěženo zároveň velení postavení nad Drnákovou strží, jakož i dohled nad veškerou výzbrojí. K téhle počtě náleželo především pečovat o doplňování střeliva a udržování zbraní. Nedostižný čavuš Nurhan, který dokázal být na deseti místech současně, ostatně už zchystal všechno pro dílnu na výrobu nábojů. Nezbytný materiál a nástroje přeputovaly na Horu z jeho tajemného podniku v Yoghunluku. Takže bylo třeba už

jen vyřešit otázku, kdo povelí Jižní baště. Posádku tohoto nejvzdálenějšího úseku tvořilo patnáct družstev. Ze známých důvodů byli k této jednotce, která pro tuhle odolnou výspu podobající se pevnosti byla rozhodně silná a zaž, přiděleni praví i nepraví zběhové. Zatím tu měl velení jeden vesničan z Heder Begu, který kdysi také prošel vojenskou službou. Bagratjan tu měl ovšem jistý záměr. Sargis Kilikjan byl přece udatný voják, ještě s velmi čerstvými zkušenostmi z kavkazského tažení. Kromě toho byl vzdělaný a inteligentní. Turci mu způsobili věci, jež nelze ani vylíčit, a pokud v sobě měl vůbec ještě něco podobného duši, pak to nemohla dávno nezadusit pomstychtivost už ani ne lidská. Gabriel si umínil, že nějakou chvíli si bude bedlivě všimát, jak se Kilikjan osvědčuje, a pokud by splňoval jeho očekávání, že mu svěří velení nad Jižní baštou. Bagratjan doufal, že tímto tahem nejen získá cennou sílu, ale že tak bude mít pevně v ruce ostatní zběhy, lidi nespolehlivé. Proto když družstva odpochoďovala, vyzval Kilikjana, aby ještě zůstal. Kilikjan se celý čas díval na Gabriela s tvrdšíjnou netečností, příliš znuďenou na to, aby byla impertinentní. Ten muž, otročením pro naftaře; vězňem a tisíce strašlivými dobrodružstvími vyhublý na kost, s hlavou jak mladistvý nebožtík, pletl jak vydělaná useň, oblečený do cárů samá hlína, vzdor tomu všemu ještě působil jako člověk nezdolný, ba velkolepý. Nespouštěl z Gabriela Bagratjana jasné, pohrdavé pozorující oči, a možná cítil, že cosi v tom pěstěném a zhýčkaném pánovi se před ním sklání. Možná považoval prostě za strach to, co byla úcta k jeho nepředstavitelnému osudu a síle, která jej přežila. Ale právě tušení strachu toho přejemného muže, který za celý svůj život jistě ani na jediný okamžik nepoznal, co to vsutku je hrůza, odříkání, zneuctění, vydráždilo v Kilikjanovi, co v něm bylo zlého. Bagratjan na něj břitce vyhrkl, jako by mu uděloval povel:

„Sargisi Kilikjane! Za dvě hodiny se u mě ohlas v severním postavení. Dám ti práci.“

Rusovy oči, které se stále ještě od Gabriela neodvrátily, nabyly tlumeného achátového lesku. Kilikjan se protáhl zasmál:

„Možná přijdu, možná taky ne. Opravdu teď nevím, k čemu budu mít chuť.“

Gabriel Bagratjan věděl, že na tom, jak odpoví, záleží všechno, že právě teď si musí upevnit své postavení, že po jeho autoritě bude navždy veta, jestli se v téhle chvíli chybí tónem a ostrouhá kolečka. Všichni napjatě poslouchali. V leckom zažhnula skrytá škodolibost. Gabriel si pořídil svéráznou uniformu z téměř netknutého loveckého obleku bratra Avetise. Vzal si k němu kamaše ze žluté kůže a tropickou přilbu. Nasadil si ji a přemítavě kolébavým krokem přistoupil k Rusovi. S tropickou přilbou byl ještě o půl hlavy větší než ve skutečnosti. Švihl holí o kamaše a postoupil tak ke Kilikjanovi neúprosně blízko, až ten musel o krůček ustoupit:

„Nastav uši, Sargisi Kilikjane, a dobře poslouchej!“

Bagratjan na vteřinu umkl. Slyšel se, že nemluví úplně klidně. Srdce mu silně bušilo. Tohle vzrušení byla příležitost, kterou poskytl protivníkovi. Počkal tedy, dokud ho až na dno duše nepronikla chladná, úporná vůle; nespustil při tom z Rusa oči:

„Sám ti dávám právo, Kilikjane, udělat, k čemu budeš mít chuť. Než ti však ukážu záda, musíš se rozhodnout... Jsi svobodný člověk, můžeš jít k čertu, nikdo tě nedrží, lidi, jako jsi ty, potřebujeme ze všech nejmíň...“

Gabriel na chvíli přestal mluvit, jako kdyby čekal, že Sargis Kilikjan se jeho výzvy hned chopí a odlouká se tím svým výsměšně pomalým krokem a ani jedinkrát se neohlédne po lidech na Damlaci-ku. Jenže Rus byl jako vrostlý do země. Do mrtvě kamenného lesku jeho očí se vloudil jakýsi zvědavý třpyt. Bagratjanův hlas byl teď chladně soucivní:

„Měl jsem v úmyslu, Kilikjane, když tě jsi byl vojákem, vyznamenat tě před ostatními a svěřit ti jednou velitelskou funkci, protože tys toho od Turků vytrpěl víc než kdokoliv tady. Byl by ses mohl na nich za sebe a za své kamarády krvavě pomstít... Jenže ty ještě nevíš, jestli k tomu budeš mít chuť, jsi opravdu jen zpustlý zbabělý zběh, neuznáváš, že máš vůči svému lidu nějakou povinnost, a zapřísáhl ses předtím křivě k poslušnosti; běž a už se tu nikdy neobjev! Nepotřebujeme tu žádné příživníky, drzé lotry, kteří ujdají chléb ženám a dětem. Jestli se ale opovážíš někdy se tu ukázat, dám tě zastřelit! Koukej mazat k těm čertům tam dole! Už tu brzo budou se svými setninami. Už na tebe čekají!“

Pro člověka, jako byl tenhle Rus, teď existovala jen jediná možnost: vrhnout se na toho fajnového pána, na toho „kapitalistu“, a vrazit mu pěst do obličeje. Sargis Kilikjan se však ani nepohnul. Z očí se mu vytratil strnulý klid, pátraly v hloučku mužů po přívržencích. Gabriel Bagratjan počkal, až uběhne pět vteřin, které jeho moc jak na vlnách vyzdvihly do výše, a pak se z ničeho nic rozkřičel na toho muže hlasem ostrým jak břitva:

„Vidím, že ses už rozhodl. Tak plav! Zmiz!“

Zvláštní, jak ta slova svištěcí jak rány bičem Rusa okamžitě proměnila v někdejšího trestance. Skrčil hlavu mezi ramena a zdola číhavě pohlížel na protivníka, který jej beznadějně převyšoval. Celá Kilikjanova slabost ovšem vyplývala z toho, že v duchu viděl svou situaci naprosto jasně. Přesně vycíťoval, jak odpudivě méněcennou chvíli zakouší, protože jakékoliv násilnictví závisí na tom, aby duch opilý nenávistí nebyl nahlodán tím, že si umí spočítat veškeré následky. Kilikjan však v tomto okamžiku svého trestanectví věděl, co může ztratit. Už čtyři měsíce žil na Mojžíšově hoře v klidu a v bezpečí. Všechno, co potřeboval k obživě, si po nocích vyžebrał ve vesnicích. Exodus lidu na Horu pro něj znamenal, že jeho život se

netušeně zlepšil. Jenže kdyby jej z tábora zapudili, ztratil by jakoukoli příležitost dostat se k lidské stravě. V údolí by se potom už nemohl ukázat. Ale Turci do jista obsadí vzápětí i okolní hory. Smrt, která, ač to je téměř výsměch, ho často ušetřila, by si pak na něm zrovna smlsla. Turci by mu přinejmenším sedrali kůži z těla a každý úd usmrtilivě. Tohle všechno si Rus ve zlomku vteřiny bleskem uvědomil, a proti tomu vědomí nic nezmohla ani jeho pýcha, ani nenávist, ani vzdor. Pokusil se ještě jednou škytavě zasmát. Ale zmohl se jenom na trapně pokrotlý úsměšek. Gabriel Bagratjan neustoupil ani o píď:

„No tak?! Co tu ještě trčíš?“

Přikrčená trestanecká hlava Sargise Kilikjana se pootočila ke straně:

„Chci...“

„Co chceš?“

Rus otevřel oči nové, ne už ty bledé vyžilé acháty, ale nejistý zrak chlapce. Gabriel volky nevolky pomyslel na jedenáctiletého hochu, který stál před svou matkou s pozdviženým kuchyňským nožem, aby ji chránil. Trvalo dlouho, než Kilikjan ze sebe dusivě vypravil rozhodující slova člověka, jenž podlehl:

„Chci zůstat!“

Gabriel se rozmyslel, zda nemá celou věc dovést až do konce a donutit toho člověka, aby padl na kolena, tím že by jej přede všemi družstvy odsoudil k úpěnlivému odprošování a k nové, závažnější přísaze poslušnosti. Avšak nejen soucit (představa jedenáctiletého hochu), ale i nejnítěnější instinkt mu napověděly, aby to nedělal. Bylo by nehodno suverénního vůdce takto vychutnávat vítězství nad slabochem a vlastní houf obtížít naprosto ponížným nepřítelem. Proto jeho britký důstojnický hlas o poznání zlaskavě:

„Pro tentokrát se ještě jednou a naposledy smiluji, Kilikjane, a ještě to s tebou nějaký čas zkusím. Jenže ty nejsi schopen mít sebemenší zodpovědnost; dej si pozor, budeme tě hlídat! Odchod!“

Triumf Gabriela Bagratjana byl tak drtivý, že pokáraný zvedl ruku k beranici a zsalutoval, než se nenápadně ztratil. To, že si Gabriel podmanil toho vzpurného zběha, kterého se všichni báli, vlastně teprve pořádně upevnilo postavení vrchního velitele. Čavuš Nurhan a ostatní velitelé družstev se bezděky postavili do pozoru. V nejedné očí se dalo číst: Přece jenom je vidět, kdo je rozený pán. U té trapné scény kromě Arama Tovmasjana a Habeta Šatachjana, kteří byli členy válečného výboru, asistoval i učitel Hrant Voskanjan. Po svém zvyku chmurně a s povznesenou pohrdavostí patřil na všechno kolem sebe. Gabrielovi Bagratjanovi dneska obličej toho černého učitele pořád tanul na mysli. Za tou jeho sebevědomou a všepopírající tváří jako by se skrývala energická rozhodnost. I když byl Voskanjan dost malý, asi uměl nahnat strachu nejen dětem. Posádku